

Poznámky ke Kleostratovým zlomkům

(scholia)

B 1

Parmeniskos je pýthagorejec, údajně v pozdním 6. st. BC v Metapontiu. Pokud by tato datace byla správná (?), tak by to znamenalo, že začátek Štíra je považován za první znamení už opravdu “dávno”. Možná však jinde než Řecku. Babylónská tradice však prý za začátek ekliptiky (řady zodiakálních znamení) považuje jarní bod, tedy začátek Berana. Kleostratos by pak byl ve scholiu citován jako další doklad po Parmeniskovi (pokud to nebylo historicky obráceně).

“**první části Štíra**” - první hvězdy souhvězdí Štíra (tedy ty v sousedství Vah) byly kolem roku 600 BC v okolí bodu podzimní rovnodennosti. (Sám Antarés - alfa Štíra - už kolem 844 BC.) Hvězdy Štíra jsou totiž rozloženy ve velkém úseku ekliptiky, což v kombinaci s precesí jarního bodu působí takto nezvykle, jako kdyby tím byla precese zčásti vyrovnána (např. roku 2000 je Antarés na 9,6 stupňů znamení Štíra).

“**společně s nimi Boótes začíná zapadat**” - v současné době u nás zapadají “první hvězdy” souhvězdí Štíra i Boótes ráno před východem Slunce začátkem května, v archaické době ve Středomoří to bylo kolem 10. března. Nebýt atmosférických jevů nastával by v 6. století BC západ začátku Štíra při východu Slunce kolem 21. března, v době kolem jarní rovnodennosti. Navíc v okolí 38. rovnoběžky a v archaické době nastává ranní západ začátku Štíra a Boóta v lepším synchronu než nyní u nás.

“**Kleostratos ... /řiká/ toto**” - viz “*Astrologia, fragmentum*” (zařazeno za zlomky B), zde je verze rekonstruovaná (Diels-Kranz) podle kontextu scholia.

“**třetí den nad osmdesát**” - Když je 83 dní od doby, kdy začátek Štíra kulminuje (je nejvýše na obloze) za večerního soumraku.

“**první znamení Štíra**” - v kontextu jde o první hvězdy v souhvězdí Štíra (na pomezí Vah), ale je to zámlnkou k určení Štíra jako “prvního znamení”. Středním členem obou významů může být časoměrný (kalendářní) význam, jak je to snad možné i u Eurípida (Rhesus 528-530). Ranní západ prvních hvězd Štíra je prvním znamením nadcházející jarní rovnodennosti, u nás začátku jara (ovšem v archaické době), v Řecku pokročilé fáze hory květu a zrání.

“**Medvědí Strážce zářící**” - z kontextu jasně *Arktofylax* nebo *Arktúros*, nejjasnější hvězda souhvězdí Boóta (Pastýře). Jeho jméno souvisí se souhvězdími Medvědic a se střežením severního nebeského pólu, kolem něhož Medvědice krouží (v archaické době byl mezi zadními koly obou “Vozů”). Je totiž velmi dobře viditelný (nejjasnější hvězda severní poloviny oblohy) a významná je i jeho symbolická a mythologická role. Viz Hérakleitos B 120 a výklad k němu, viz také Hérakleitos B 3a, B 16, B 94, B 100.

Arktúros byl tedy (společně s hvězdami začátku Štíra) používán k určení doby jarní rovnodennosti. Začátek Štíra tak byl “prvním znamením”, předzvěstí vstupu Slunce na severní polokouli. Proto se tvrzení, že “první znamení je Štír” nijak nevylučuje s Beranem jako s prvním

znamením ekliptiky, protože souhvězdí Štíra stejně jako Arktúros v archaické době oznamují vstup Slunce do znamení Berana (viz Kleostratos B 2).

“do moře klesá zároveň s příchodem svítání” - je v opozici ke Slunci.

B 2

Mohutný vliv babylonské astrologie se v Řecku projevuje až od pozdního 4. st. BC, ale předchází mu některé výjimky.

Pliniova zpráva je sice pozdní a latinská, je však provázena zlomkem B 1. Plinius Kleostrata zmiňuje v kontextu Anaximandra (A 5 - o jeho pochopení sklonu ekliptiky).

Babylónské vlivy jsou pravděpodobné už u Hésioda, možná u Milétanů, ale Kleostratos je nejstarší řecký autor, u něhož máme doložen pojem “znamení” (*sémeia*, latinsky *signa*).

Pochopitelná je zmínka o znamení Berana, protože začíná jarním bodem - i když o podle B 1 byl v archaické době asi důležitější podzimní průsečík ekliptiky s nebeským rovníkem.

Zmínka o znamení Střelce je nejasná, může mít původ ve fragmentární povaze Pliniova pramene.

B 3

“Kůzlátka” jsou méně jasné hvězdy v okolí alfy souhvězdí Vozka (Auriga), Kapelly.

Mythologicky je to “Loketní Koza” (viz Epimenidés B 21 = Arátos, Phaenomena 163-164), která kojila malého Dia v jeskyni na Ídě, kde o něj pečovaly Medvědice (viz Epimenidés B 22).

Viz také Vergilius, Ecloga IX, 6.

B 4

Jde o problém přestupných měsíců, kterými se vyrovnával kalendář, jehož rok byl 12 měsíců po 29 až 30 dnech. V různých řeckých obcích začínaly různě a různá byla i pravidla pro přestupné měsíce.

Eudoxos z Knidu - žil cca 400 až 347 BC.

Harpalos - cca 480 BC.

Astrologia (fragmentum)

Jediný zachovaný fragment Kleostratovy básně, jak jej uvádí A. Bernabé, tedy bez kontextové úpravy zlomku B 1.

A 1

Theofrastos (kolem 300 BC) referuje o místech narození a o působení nejstarších řeckých astronomů.

A 2

Tato pouhá zmínka je cenná tím, že pochází z doby kolem roku 500 BC - Skylax, *Plavba* (cestopis).

A 3

Arátos ze Soloi (kolem 300 BC) řadí Kleostrata mezi první astronomy a přisuzuje mu titul spisu, který je pak standardním názvem popisu jevů na obloze. Zachovaly se až Arátova *Fainomena* (*Jevy, Úkazy*). Pokud se Kleostratův spis nějak jmenoval, tak spíš *Astrologia* (viz A 4), podobně jako údajně Thalétova *Astrologia nautiké* (viz Thalés B 1), kterou ale nejspíš napsal až Fókos ze Samu (viz Thalés A 1, 23 u Díogena Laertia).

Sminthés - asi pozdní 4. st. BC.

A 3a

Jenom výskyt jména v katalogu astronomů.

A 4

Archestrátos (4. st. BC ?) prý svůj spis o jídle nadepsal *Gastologia*, v narážce na Kleostratův spis *Astrologia*.

Přípony *-logia* / *-nomia* byly ve staré době užívány paralelně, viz např. i *oikonomia* / *oikologia*, které také až nová doba rozlišila na “ekonomii” a “ekologii”, podobně jako významově rozlišila “gastronomii” a “gastrologii” (je z nich poněkud různý zážitek) i “astronomii” a “astrologii”.